

หลักความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่

นางสาวน้ำฝน ราชสมบัติ
นิติกรชำนาญการ กลุ่มงานกฎหมาย ๒ สำนักกฎหมาย

ด้วยพระราชกฤษฎีกากำหนดหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๓ (๕๑) กำหนดให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เป็นหน่วยงานของรัฐ ตามนัยมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาซึ่งปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ ดังนั้น เพื่อเป็นการทำความเข้าใจหลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น เนื้อหาในบทความนี้จะเป็นการอธิบายเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ตั้งแต่ความเป็นมาของกฎหมาย บทนิยามความหมายของการกระทำละเมิด องค์ประกอบความผิดเกี่ยวกับการกระทำละเมิด ตลอดจนสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งให้ชดใช้เงินโดยสังเขป พร้อมทั้งตัวอย่างคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด และคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางให้แก่เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ในการปฏิบัติราชการให้เกิดประสิทธิภาพและลดข้อพิพาทกรณีเกิดความเสียหายเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยสุจริต

๑. ความเป็นมา

ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการตามภารกิจของหน่วยงานนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ทั้งกับเจ้าหน้าที่ด้วยกันเองหรือกับหน่วยงานของรัฐ หรือแม้แต่กับบุคคลภายนอก ซึ่งก่อนมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นเต็มจำนวนความเสียหายเสมือนหนึ่งว่าเจ้าหน้าที่นั้นได้กระทำในฐานะส่วนตัว และหากความเสียหายนั้น เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่หลายคน เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกคนก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม โดยเจ้าหน้าที่ทุกคนที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายนั้นจนเต็มจำนวนความเสียหาย กล่าวคือ ถ้าเจ้าหน้าที่หรือผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่คนหนึ่งหรือหลายคนชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ เจ้าหน้าที่หรือผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจนเต็มจำนวนอยู่นั่นเอง การกำหนดให้เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว

กลายเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ด้วยเกรงว่าการกระทำของตน อาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นและตนต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด ซึ่งไม่เป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่ และการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่กล้าตัดสินใจกระทำการตามหน้าที่นี้ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐเป็นอย่างมาก ในที่สุดผลเสียก็จะตกแก่ประชาชน^๑

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาดังกล่าว ต่อมา จึงมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยมีเจตนารมณ์ปรากฏตามเหตุผลท้ายพระราชบัญญัติ กล่าวคือ “การที่เจ้าหน้าที่ดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐนั้นหาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์อันเป็นการเฉพาะตัวไม่ การปล่อยให้ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในกรณีปฏิบัติงานในหน้าที่และเกิดความเสียหายแก่เอกชนเป็นไปตามหลักกฎหมายเอกชนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงเป็นการไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่า เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดในการกระทำต่าง ๆ เป็นการเฉพาะตัวเสมอไป เมื่อการที่เข้าไปทำให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเพียงใด ก็จะมีการฟ้องไล่เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่เต็มจำนวนนั้น ทั้งที่บางกรณีเกิดขึ้นโดยความไม่ตั้งใจหรือความผิดพลาดเล็กน้อยในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนั้นยังมีการนำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมในระบบกฎหมายแพ่งมาใช้บังคับ ให้เจ้าหน้าที่ต้องร่วมรับผิดในการกระทำของเจ้าหน้าที่ผู้อื่นด้วย ซึ่งระบบนั้นมุ่งหมายแต่จะได้รับความรับผิดโดยไม่ว่าถึงความเป็นธรรมที่จะมีต่อแต่ละคน กรณีเป็นการก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่เจ้าหน้าที่และยังเป็นการบั่นทอนกำลังขวัญในการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วย จนบางครั้งกลายเป็นปัญหาในการบริหารเพราะเจ้าหน้าที่ไม่กล้าตัดสินใจดำเนินงานเท่าที่ควร เพราะเกรงความรับผิดชอบที่จะเกิดแก่ตนเอง การให้คุณให้โทษแก่เจ้าหน้าที่เพื่อควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ยังมีวิธีการในการบริหารงานบุคคลและการดำเนินการทางวินัยกำกับดูแลอีกส่วนหนึ่งอันเป็นหลักประกันมิให้เจ้าหน้าที่ทำการใด ๆ โดยไม่รอบคอบอยู่แล้ว ดังนั้น จึงสมควรกำหนดให้เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดทางละเมิดในการปฏิบัติงานในหน้าที่เฉพาะเมื่อเป็นการจงใจกระทำเพื่อการเฉพาะตัว หรือจงใจให้เกิดความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น และให้แบ่งแยกความรับผิดของแต่ละคนมิให้นำหลักลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของรัฐ .....”^๒ กรณีจึงสามารถสรุปสาระสำคัญหรือเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ ดังนี้

^๑ นายปภกรณ์ นิลประพันธ์, สาระสำคัญของพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙, <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=612> : สืบค้นเมื่อ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^๒ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๓ ตอนที่ ๖๐ ก เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๙.

(๑) แยกการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ออกเป็น ๒ ประเภท คือ กรณีเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อบุคคลภายนอก และกรณีเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ

(๒) กรณีเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อบุคคลภายนอก

(๒.๑) แยกความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ ออกจากการกระทำละเมิดที่มีใช่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ โดยหากเป็นการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่มีใช่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะต้องรับผิดเป็นการส่วนตัว แต่หากเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายไปก่อน

(๒.๒) กำหนดหลักเกณฑ์ในการที่หน่วยงานของรัฐจะใช้สิทธิไล่เบี่ย ให้เจ้าหน้าที่ชดใช้เงินคืนให้แก่หน่วยงานของรัฐภายหลังจากที่หน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายไปก่อน โดยหน่วยงานของรัฐจะใช้สิทธิไล่เบี่ยโดยเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนคืนให้แก่หน่วยงานของรัฐได้ เฉพาะเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น ส่วนหน่วยงานของรัฐ จะใช้สิทธิไล่เบี่ยได้มากน้อยเพียงใดนั้น ก็จะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป โดยหน่วยงานของรัฐไม่จำเป็นต้องเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ชดใช้เงินเต็มจำนวนความเสียหาย

(๒.๓) กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิไล่เบี่ยกรณีการกระทำละเมิดเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักความรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ โดยเจ้าหน้าที่แต่ละคนจะรับผิดเพียงใดนั้นให้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นกรณีไป โดยหน่วยงานของรัฐไม่จำเป็นต้องได้รับชดใช้เงินเต็มจำนวนความเสียหาย

(๓) กรณีเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ กำหนดหลักเกณฑ์ในการที่หน่วยงานของรัฐจะเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐได้แต่เฉพาะกรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น และในกรณีที่เจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐแห่งอื่น เมื่อหน่วยงานของรัฐที่ผู้นั้นสังกัดอยู่ได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่หน่วยงานของรัฐที่ถูกกระทำละเมิดแล้ว หน่วยงานของรัฐที่ผู้นั้นสังกัดจะใช้สิทธิไล่เบี่ยได้มากน้อยเพียงใดนั้นต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป โดยหน่วยงานของรัฐไม่จำเป็นต้องเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ชดใช้เงินเต็มจำนวนความเสียหาย

ส่วนกรณีการกระทำละเมิดเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าหน้าที่หลายคน เจ้าหน้าที่แต่ละคนไม่ต้องร่วมกันรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วม แต่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าเจ้าหน้าที่แต่ละคนสมควรต้องรับผิดมากน้อยเพียงใด และหน่วยงานของรัฐไม่จำเป็นต้องได้รับชดใช้เงินเต็มจำนวนความเสียหาย

๒. ความหมายของการกระทำละเมิด

สำหรับความหมายของการกระทำละเมิดนั้น มีนักกฎหมายได้ให้ความหมายเอาไว้เป็นจำนวนมาก^๓ เช่น

ศาสตราจารย์ ดร.วารี นาสกุล “ละเมิด ได้แก่ การกระทำหรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ละเมิดเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งอย่างหนึ่ง คือ ก่อนมีการละเมิดยังไม่มีหนี้เกิดขึ้น เมื่อมีการละเมิดแล้วจึงมีหนี้เกิดขึ้นดังที่เรียกกันว่า เป็นหนี้ที่เกิดโดยผลของกฎหมายมิใช่โดยเจตนาก่อนนี้”^๔

ศาสตราจารย์ ดร.จีต เศรษฐบุต “ละเมิดเป็นกรณีที่มีการกระทำอันทำให้เกิดความเสียหายแก่เอกชน เป็นเหตุให้ผู้กระทำถูกบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ นอกขอบเขตการกระทำที่เนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามหนี้ในสัญญา”^๕

รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ศิรินิล “ละเมิด (torts) เป็นการกระทำทำให้ผู้อื่นเสียหาย ล่วงสิทธิของผู้อื่นโดยปราศจากอำนาจหรือเกินกว่าอำนาจที่ตนมีอยู่ ทำให้ผู้อื่นนั้นได้รับความเสียหายต่อสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีกฎหมายรับรองและคุ้มครองอยู่”^๖

รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ “ละเมิด คือการที่บุคคลฝ่ายหนึ่งกระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย และด้วยการกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้น เป็นเหตุให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายต่อร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด”^๗

รองศาสตราจารย์ สุขุม ศุภนิธย์ “การกระทำอันเป็นละเมิด หมายความว่า การกระทำให้เกิดเสียหายต่อบุคคลอื่นโดยไม่มีสิทธิ หรือที่เรียกว่าล่วงสิทธิ ผิดหน้าที่ ซึ่งหมายความว่า การล่วงล้ำเข้าไปทำให้เสียหายต่อสิทธิของผู้อื่น อันตนมีหน้าที่จักต้องเคารพในสิทธินั้น”^๘

^๓ สำนักงานศาลปกครอง, แนวคำวินิจฉัยคดีปกครองเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ : กรณีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ, กรุงเทพมหานคร, พ.พรส, ๒๕๕๓, หน้า ๔-๗.

^๔ วารี นาสกุล, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่งและลาภมิควรได้, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิบูลย์กิจการพิมพ์, ๒๕๔๔) หน้า ๕.

^๕ จีต เศรษฐบุต, “กฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวล”, วารสารนิติศาสตร์, (เล่ม ๓ ตอน ๒ กันยายน ๒๕๑๔), หน้า ๑๑๙-๑๒๐.

^๖ ชูศักดิ์ ศิรินิล, ตำราประกอบการศึกษากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

^๗ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง : หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง, แก้ไขเพิ่มเติม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิบูลย์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๑๕.

^๘ สุขุม ศุภนิธย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การกระทำละเมิดเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับผู้ทำละเมิด โดยผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน และผู้กระทำละเมิดมีหน้าที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ด้วยเหตุนี้ละเมิดจึงเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้โดยผลของกฎหมาย

๓. องค์ประกอบของการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่

องค์ประกอบของการกระทำอันเป็นละเมิดของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๕^๙ มีอยู่ ๓ ประการ

๓.๑ ประการที่หนึ่ง ต้องมีการกระทำละเมิดเกิดขึ้น การพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการกระทำโดยละเมิดหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด มาตรา ๔๒๐ “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” สามารถแยกองค์ประกอบความผิดได้ ดังนี้

๓.๑.๑ ต้องมีการกระทำ ซึ่ง "การกระทำ" หมายถึง การเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึกในการเคลื่อนไหวและอยู่ในบังคับของจิตใจผู้กระทำ และรวมถึงการงดเว้นที่จะกระทำการอันมีหน้าที่ต้องกระทำด้วย ไม่ว่าจะป็นหน้าที่ตามกฎหมาย ตามระเบียบปฏิบัติงานตามสัญญา ตามวิชาชีพ แต่ไม่รวมถึงหน้าที่ตามศีลธรรม^{๑๐}

๓.๑.๒ ต้องเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ การกระทำโดย "จงใจ" นั้น กฎหมายหมายถึงการกระทำโดยผู้กระทำรู้สำนึกถึงผลเสียหายที่จะเกิดจากการกระทำของตน กล่าวคือ รู้ว่าการกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ส่วนว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดนั้นไม่สำคัญ ซึ่งการกระทำโดยจงใจในกรณีนี้มีความหมายกว้างกว่ากระทำโดย "เจตนา" ตามประมวลกฎหมายอาญา (ป.อ. มาตรา ๕๙) การกระทำโดยเจตนาในทางอาญานั้น อาจเป็นได้ทั้งการกระทำโดยประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผล ส่วนจงใจ หมายถึง การกระทำที่ผู้กระทำรู้ว่าก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และความเสียหายนั้นเป็นความเสียหายต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน

^๙ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๕ บัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๕ หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดต่อผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ได้สังกัดหน่วยงานของรัฐแห่งใด ให้ถือว่ากระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานของรัฐที่ต้องรับผิดตามวรรคหนึ่ง”

^{๑๐} นายปรกรณ์ นิลประพันธ์, สารสำคัญของพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙.

หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด แต่อย่างไรก็ดี รองศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์ เห็นว่าการกระทำโดย “จงใจ” ในทางแพ่งกับ “เจตนา” ในทางอาญาไม่มีความแตกต่างกัน การกระทำโดยจงใจ หมายถึง การกระทำที่ผู้กระทำรู้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ที่ว่ารู้นี้หมายความว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผล คือ ความเสียหายที่จะเกิดขึ้น หรือแม้ไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ต้องการให้เกิดผลนั้นแต่ก็เล็งเห็นได้โดยแน่แท้ว่าจะเกิดผลเช่นนั้นถือว่าเป็นการกระทำโดยจงใจเช่นกัน^{๑๑}

การกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้กำหนดความหมายไว้เป็นการเฉพาะ แต่อาจเทียบเคียงได้กับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๙ วรรคสี่ “กระทำโดยประมาท ได้แก่ กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่” จะเห็นได้ว่า การกระทำโดยประมาทเลินเล่อ คือ การกระทำโดยไม่จงใจ แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเท่ากับบุคคลที่อยู่ในภาวะอย่างเดียวกันกับผู้กระทำพึงใช้ความระมัดระวังได้ แต่ผู้กระทำหาได้ใช้ไม่^{๑๒}

“วิสัย” หมายถึง สภาพเกี่ยวกับตัวผู้กระทำ เช่น อายุ เพราะเด็กและผู้ใหญ่จะมีความระมัดระวังในเรื่องเดียวกันต่างกัน เนื่องจากมีประสบการณ์แตกต่างกัน เพศชายและหญิงต่างมีความระมัดระวังในแต่ละเรื่องต่างกัน ผู้ประกอบวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่งหรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือผู้ปฏิบัติงานใดงานหนึ่งมาเป็นระยะเวลาานาน ก็ย่อมมีความระมัดระวังในวิชาชีพหรือเรื่องที่ตนเชี่ยวชาญหรือชำนาญมากกว่าคนทั่วไป

“พฤติการณ์” หมายถึง ปัจจัยแวดล้อมผู้กระทำ เช่น เหตุเกิดกลางวันหรือกลางคืนมีฝนตกถนนลื่นหรือไม่ มีเวลาที่จะคิดคำนวณไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนที่จะกระทำการใดการหนึ่งลงไปหรือไม่ เพราะพฤติการณ์แวดล้อมเหล่านี้จะมีผลต่อระดับความระมัดระวังในการกระทำที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมเช่นนั้น เช่น ถ้าฝนตกถนนลื่นผู้ขับขี่รถยนต์ทั่วไประมัดระวังใช้ความระมัดระวังเพิ่มขึ้นกว่าการขับขี่รถยนต์ในภาวะปกติ

๓.๑.๓ โดยผิดกฎหมาย เป็นการกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือไม่มีสิทธิหรือทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (Unlawfully) และรวมความถึงการใช้อำนาจที่มีอยู่เกินส่วนหรือใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อกลับแก่งัดผู้อื่น

^{๑๑} วรเจตน์ ภาคีรัตน์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง : หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง, หน้า ๓๒๔.

^{๑๒} สุขุม ศุภนิติย์,คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิด, หน้า ๑๗.

๓.๑.๔ เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ความเสียหายนั้นจะเป็นความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ แต่ต้องเป็นความเสียหายที่แน่นอน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นแล้วในปัจจุบันหรือจะเกิดขึ้นในอนาคต ก็จะต้องเป็นความเสียหายที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ซึ่งความเสียหายจะต้องเกิดจากผลโดยตรงของผู้กระทำด้วย และผู้ที่ได้รับความเสียหายต้องเป็นบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้กระทำโดยตรง หรือมีส่วนร่วมในการกระทำนั้น

๓.๒ ประการที่สอง ต้องเป็นการกระทำละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ ซึ่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔ กำหนดบทนิยาม “เจ้าหน้าที่” และ “หน่วยงานของรัฐ” ดังนี้

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า “ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานประเภทอื่น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งในฐานะเป็นกรรมการ หรือฐานะอื่นใด”

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า “กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา และให้หมายความรวมถึงหน่วยงานอื่นของรัฐที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย”^{๑๓} ในการนี้พระราชกฤษฎีกากำหนดหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ พ.ศ. ๒๕๔๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๓ (๕๑) กำหนดให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เป็นหน่วยงานของรัฐ ตามนัยมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ

ดังนั้น บุคคลทุกประเภทที่ทำงานให้แก่หน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็
ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว กรรมการ อนุกรรมการ คณะทำงาน หรือบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้เป็นเจ้าหน้าที่ เช่น บุคคลที่ต้องช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐภายใต้บังคับแห่งกฎหมายนี้ทั้งสิ้น

กรณีลูกจ้างเป็นครั้งคราวเฉพาะงานนั้น ให้พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างกับหน่วยงานของรัฐเป็นสำคัญ ถ้ามีความสัมพันธ์ในลักษณะการใช้อำนาจบังคับบัญชาถือว่าเป็นลูกจ้างตามนัย มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ แต่ถ้าเป็นความสัมพันธ์ตามสัญญาจ้างแรงงาน ลูกจ้างนั้นก็มิใช่ลูกจ้างตามนัยแห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ^{๑๔} อย่างไรก็ตาม หากหน่วยงานใดเป็นหน่วยงานของรัฐ

^{๑๓} พระราชกฤษฎีกากำหนดหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ พ.ศ. ๒๕๔๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

^{๑๔} คำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) เรื่องเสรีจที่ ๘๔๙/๒๕๔๒

ตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐแห่งนั้น ไม่ว่าจะเป็นคนละการ อนุกรรมการ พนักงาน ฯลฯ ย่อมเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามนัยพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ ด้วย^{๑๕} กรณีที่หน่วยงานของรัฐทำสัญญาจ้างเอกชนทำหน้าที่บางอย่างแทนหน่วยงานของรัฐ เช่น กรณีการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ). ทำสัญญาตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือประชาชนเพื่อทำหน้าที่เก็บค่าไฟฟ้าแทน กฟภ. นั้น มีลักษณะเป็นสัญญาจ้างทำของตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ๒๒๖.๑ และประชาชนผู้ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ดังกล่าวจึงมิใช่เจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ^{๑๖}

๓.๓ ประการที่สาม ต้องเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ การกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง และการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่นั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือแก่รัฐขึ้นโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ หน้าที่อาจเกิดจากระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่ชอบด้วยกฎหมายก็ได้ ซึ่งการกระทำหรือละเว้นการกระทำในหน้าที่ดังกล่าว หากก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือแก่รัฐก็เป็นการกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่

ตัวอย่างคดีละเมิดของเจ้าหน้าที่ กรณีเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย เช่น เทศบาลตำบลชลลภวิบูลย์ (ผู้ถูกฟ้องคดี) โดยผู้รับจ้างได้ก่อสร้างทางรูกล้าเข้าไปในที่ดินของผู้ฟ้องคดี คิดเป็นเนื้อที่ ๓ งาน ๙๑.๙ ตารางวา และโดยที่การก่อสร้างทางสาธารณะเป็นการดำเนินกิจการทางปกครองอันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีตามมาตรา ๑๖ (๒) แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกอบกับมาตรา ๕๐ วรรคหนึ่ง (๒) แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ ในการจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ดังนั้น การสร้างทางสาธารณะที่พิพาทจึงเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของผู้ถูกฟ้องคดี ซึ่งแม้จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะก็ตาม แต่ผู้ถูกฟ้องคดีก็ไม่อาจกระทำในทางที่เป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอื่นหรือผู้ฟ้องคดีโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจได้ ดังนั้น เมื่อผู้ถูกฟ้องคดีไม่ได้ทำการเวนคืนที่ดินพิพาทส่วนที่รูกล้าตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ไม่มีการตกลงซื้อขายที่ดินส่วนดังกล่าว และไม่มีหลักฐานว่าผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้อุทิศที่ดินส่วนนั้นให้เป็นทางสาธารณประโยชน์ หรือมีการมอบอำนาจของผู้ฟ้องคดีให้บุคคลใดดำเนินการเช่นนั้น กรณีจึงเป็นการกระทำละเมิดอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมายของผู้ถูกฟ้องคดีตามมาตรา ๔๒๐

^{๑๕} นายปรกรณ์ นิลประพันธ์, สารสำคัญของพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙.

^{๑๖} คำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) เรื่องเสร็จที่ที่ ๘๙๖/๒๕๔๒

แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ถูกฟ้องคดีจึงต้องดำเนินการคืนพื้นที่ส่วนดังกล่าวให้แก่ผู้ฟ้องคดีด้วยการรื้อถอนทางสาธารณะที่ผู้ถูกฟ้องคดีก่อสร้างไว้และคืนที่ดินส่วนนั้นให้แก่ผู้ฟ้องคดี (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.๑๒๘๔/๒๕๖๐)

ตัวอย่างคดีละเมิดของเจ้าหน้าที่ กรณีเกิดจากการละเลยต่อหน้าที่ เช่น เทศบาลไม่ซ่อมแซมถนนที่ชำรุดให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นเหตุให้รถยนต์ของผู้ฟ้องคดีประสบอุบัติเหตุ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.๒๒๐/๒๕๖๐) องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๖๗ กำหนดหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล แต่การนำไม้ไผ่ผูกด้วยถุงพลาสติกไปปักไว้ให้เป็นจุดสังเกตในบริเวณถนนที่มีสภาพชำรุดยังไม่ถือว่าเป็นการเตือนภัยให้แก่ผู้ใช้รถใช้ถนนอย่างเพียงพอ อันเป็นการละเลยต่อการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยหรือเป็นการไม่ดำเนินการอย่างเพียงพอในการป้องกัน เป็นเหตุให้รถยนต์ของผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหาย กรณีจึงถือได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดีแล้ว (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.๖๒๒/๒๕๕๘)

ตัวอย่างคดีละเมิดของเจ้าหน้าที่ กรณีเกิดจากการออกกฎ เช่น ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก (ฉบับที่ ๒๙) พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดให้ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของแร่ใยหินต้องระบุในผลิตภัณฑ์ว่า “ระวังอันตราย ผลิตภัณฑ์นี้มีแร่ใยหินเป็นส่วนประกอบ การได้รับสารนี้เข้าสู่ร่างกาย อาจทำให้เกิดมะเร็งและโรคปอด” ถ้าผู้ฟ้องคดีเห็นว่าประกาศดังกล่าวทำให้ผู้ฟ้องคดีเสียหาย เนื่องจากจำหน่ายกระเบื้องที่มีแร่ใยหินไม่ได้ มีสิทธิฟ้องคดีและเรียกค่าเสียหาย^{๑๗}

ตัวอย่างคดีละเมิดของเจ้าหน้าที่ กรณีเกิดจากการออกคำสั่ง เช่น ฟ้องเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้เงินทุนการศึกษาที่รับไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นกรณีที่กรรมการคัดเลือกผู้สมควรได้รับทุนเป็นผู้สมัครขอรับทุนด้วยในขณะเดียวกัน ถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในการพิจารณาทางปกครอง จึงมีความไม่เป็นกลางที่ไม่อาจเข้าร่วมพิจารณาทางปกครองในเรื่องนั้น ๆ ได้ การอนุมัติทุนการศึกษาดังกล่าวให้แก่ตนเอง จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเป็นการกระทำละเมิดต่อหน่วยงาน จึงต้องชดใช้เงินทุนคืนพร้อมดอกเบี้ย (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.๑๑๕๐/๒๕๖๐)

๔. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่

ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

^{๑๗} นายประนัย วัฒนชานนท์ ตุลาการศาลปกครองสูงสุด, เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตร “กฎหมายปกครองเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่” วันศุกร์ที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๓ ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพฯ

๔.๑ กรณีการกระทำละเมิดมิใช่การกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นกรณีที่ เจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อบุคคลอื่นหรือต่อหน่วยงานของรัฐที่ไม่ใช่การปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิดเป็นการส่วนตัว ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด (พ.ร.บ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ มาตรา ๖^{๑๘}) เช่น เจ้าหน้าที่บริหารงานการเงินและบัญชี ระดับ ๒ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำทะเล จังหัดยะลา ได้เขียนเช็คเบิกเงินเกินกว่าจำนวนเงินในฎีกาที่ตั้งเบิก แล้วนำไปเบิกเงินจากธนาคาร และการที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้น รับเงินที่ราษฎรนำมาชำระภาษีและค่าธรรมเนียมแล้ว ไม่นำเงินเข้าบัญชีเงินฝากขององค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำทะเล แล้วเบียดบังเงินดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว การกระทำดังกล่าวทั้งสองกรณีเป็นการกระทำโดยทุจริตเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์ จึงเป็นการกระทำผิดทางอาญาตามมาตรา ๑๔๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญา การกระทำของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว จึงมิใช่การปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ แม้ว่าเจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะมีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่บริหารงานการเงินและการบัญชีก็ตาม (ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีจที่ ๘๕๐/๒๕๔๒)

๔.๒ กรณีการกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่

๔.๒.๑ เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบในการละเมิดนั้นเฉพาะกรณีที่ได้กระทำการด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หากเจ้าหน้าที่มิได้กระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบในการละเมิดดังกล่าว หน่วยงานของรัฐจะใช้สิทธิไล่เบี้ยหรือเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่ได้ (พ.ร.บ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ประกอบกับมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง^{๑๙})

^{๑๘} พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๖ บัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๖ ถ้าการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่มิใช่การกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการนั้นเป็นการเฉพาะตัว ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องเจ้าหน้าที่ได้โดยตรง แต่จะฟ้องหน่วยงานของรัฐไม่ได้”

^{๑๙} พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๘ วรรคหนึ่งและมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๘ ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ ถ้าเจ้าหน้าที่กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ฯลฯ.....ฯลฯ

มาตรา ๑๐ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่เป็นผู้กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐที่ผู้นั้นอยู่ในสังกัดหรือไม่ ถ้าเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหน้าที่ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ถ้ามิใช่การกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ฯลฯ.....ฯลฯ”

๔.๒.๒ การกำหนดสัดส่วนความรับผิด เมื่อหน่วยงานของรัฐ พิจารณาแล้วเห็นว่า ความเสียหายเกิดจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ และเจ้าหน้าที่กระทำไปโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยเจ้าหน้าที่จะต้องรับผิด และถูกไล่เบี้ยหรือเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรง แห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณีเป็นเกณฑ์โดยมิต้องให้ชดใช้เต็มจำนวน ของความเสียหายก็ได้ ถ้าการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐ หรือระบบการดำเนินงานส่วนรวม หรือหากเห็นว่าความเสียหายดังกล่าว หน่วยงานของรัฐ มีส่วนบกพร่องอยู่ด้วยแล้ว ในการกำหนดความเสียหายที่เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิด ชดใช้นั้น หน่วยงานของรัฐที่เสียหายจะต้องกำหนดโดยคำนึงถึงความผิดหรือความบกพร่อง ของหน่วยงานของรัฐดังกล่าว และนำมาหักออกจากความรับผิดของเจ้าหน้าที่ด้วย (พ.ร.บ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ มาตรา ๘ วรรคสองและวรรคสาม^{๒๐})

ในกรณีมูลละเมิดเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับและเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เฉพาะส่วนตน (พ.ร.บ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ มาตรา ๘ วรรคสี่^{๒๑}) ทั้งนี้ ให้หน่วยงานของรัฐที่ได้รับความเสียหายพิจารณากำหนดความรับผิดของเจ้าหน้าที่ โดยแยก ความรับผิดของเจ้าหน้าที่แต่ละคนออกจากกันว่าแต่ละคนควรต้องรับผิดชดใช้เป็นเงินจำนวนเท่าใด และเมื่อเจ้าหน้าที่คนใดได้ชดใช้ส่วนของตนไปแล้วก็พ้นความรับผิดไป

๕. ขั้นตอนการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

๕.๑ กรณีบุคคลภายนอกได้รับความเสียหาย บุคคลที่ได้รับความเสียหาย จากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ย่อมได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งกำหนดให้หน่วยงาน ของรัฐมีภาระหน้าที่เยียวยาความเสียหายจากการกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

^{๒๐} พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๘ วรรคสองและวรรคสามบัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๘ ๑๓๑.....๑๓๑

สิทธิเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่งจะมีได้เพียงใดให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำ และความเป็นธรรมในแต่ละกรณีเป็นเกณฑ์โดยมิต้องให้ชดใช้เต็มจำนวนของความเสียหายก็ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐหรือระบบการดำเนินงานส่วนรวม ให้หักส่วน แห่งความรับผิดดังกล่าวออกด้วย

๑๓๑.....๑๓๑”

^{๒๑} พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๘ วรรคสี่ บัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๘ ๑๓๑.....๑๓๑

ในกรณีที่การละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับและเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิด ใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะส่วนของตนเท่านั้น”

โดยหน่วยงานของรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลภายนอก และผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกให้หน่วยงานของรัฐดังกล่าวชดใช้ได้ใน ๒ วิธี คือ

๕.๑.๑ การฟ้องคดีต่อศาล กล่าวคือ ถ้าผู้เสียหายเห็นว่าการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่และผู้เสียหายต้องการใช้สิทธิทางศาลเพื่อให้ได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ผู้เสียหายสามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ผู้กระทำความละเมิดนั้นสังกัดอยู่ให้เป็นผู้รับผิดชอบในมูลละเมิดที่เกิดขึ้น แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ผู้กระทำให้รับผิดชอบส่วนตัวไม่ได้ แต่หากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่มิใช่การปฏิบัติหน้าที่ ผู้เสียหายต้องฟ้องเจ้าหน้าที่ที่กระทำความละเมิดโดยตรง จะฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบไม่ได้ (พ.ร.บ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ มาตรา ๖^{๒๒})

เมื่อผู้เสียหายจากการกระทำละเมิดได้นำคดีฟ้องร้องต่อศาล ไม่ว่าจะฟ้องให้หน่วยงานของรัฐรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ หรือฟ้องร้องเจ้าหน้าที่โดยตรงเนื่องจากเห็นว่าเป็นการกระทำละเมิดในเรื่องส่วนตัว แต่ในระหว่างการพิจารณาหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่ถูกฟ้องคดีเห็นว่าการกระทำละเมิดดังกล่าว หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่อาจจะต้องรับผิดชอบด้วย ผู้ถูกฟ้องคดีดังกล่าวอาจร้องขอต่อศาลให้เรียกเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐเข้าเป็นคู่ความในการดำเนินคดีด้วย ถ้าในที่สุดศาลพิพากษายกฟ้อง เนื่องจากผู้เสียหายฟ้องผิดตัว ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีดังกล่าวได้ใหม่อีกครั้ง โดยฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจภายใน ๖ เดือนนับแต่วันที่คำพิพากษานั้นถึงที่สุด (พ.ร.บ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ มาตรา ๗^{๒๓})

๕.๑.๒ การร้องขอให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือ นอกจากสิทธิที่ผู้เสียหายจะนำคดีฟ้องร้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายอาจใช้สิทธิร้องขอให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้โดยตรง (พ.ร.บ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ มาตรา ๑๑^{๒๔}) เมื่อหน่วยงานของรัฐได้รับเรื่องแล้วจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

^{๒๒} โปรดดูเชิงอรรถที่ ๑๘

^{๒๓} พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๗ บัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๗ ในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องหน่วยงานของรัฐ ถ้าหน่วยงานของรัฐเห็นว่าเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบหรือต้องร่วมรับผิดชอบ หรือในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเจ้าหน้าที่ ถ้าเจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นเรื่องที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบหรือต้องร่วมรับผิดชอบ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีสิทธิขอให้ศาลที่พิจารณาคดีนั้นอยู่เรียกเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐแล้วแต่กรณี เข้ามาเป็นคู่ความในคดี

ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่ถูกฟ้องมิใช่ผู้ต้องรับผิดชอบ ให้ขยายอายุความฟ้องร้องผู้ที่ต้องรับผิดชอบซึ่งมิได้ถูกเรียกเข้ามาในคดีออกไปถึงหกเดือนนับแต่วันที่คำพิพากษานั้นถึงที่สุด”

^{๒๔} พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๑๑ บัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๑๑ ในกรณีที่ผู้เสียหายเห็นว่า หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๕ ผู้เสียหายจะยื่นคำขอต่อหน่วยงานของรัฐให้พิจารณาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ได้ ในการนี้หน่วยงานของรัฐต้องออกไปรับคำขอไว้เป็นหลักฐานและพิจารณาคำขอนั้นโดยไม่ชักช้า เมื่อหน่วยงานของรัฐมีคำสั่งเช่นใดแล้ว หากผู้เสียหายยังไม่พอใจในผลการวินิจฉัย

(๑) ผู้เสียหาย ทายาท หรือผู้จัดการมรดกของผู้เสียหายแล้วแต่กรณี สามารถยื่นคำขอต่อหน่วยงานของรัฐเพื่อขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตนได้ โดยผู้ยื่นคำขอต้องเขียนรายละเอียดลงใน “แบบคำขอให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่”^{๒๕} ให้ถูกต้องครบถ้วน พร้อมเอกสารหลักฐานประกอบการพิจารณาต่อหน่วยงานของรัฐได้โดยตรงหรือยื่นผ่านไปรษณีย์ลงทะเบียนก็ได้

● แบบคำขอให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่

เลขทะเบียน _____
วันที่ _____
เจ้าหน้าที่ผู้รับ _____

แบบคำขอให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่

เรียน _____

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นายสาว) _____ อายุ _____ ปี
เลขประจำตัวประชาชน _____ ที่อยู่ (พิกัดไม่ได้) _____
โทร. _____ เป็นผู้เสียหาย โดยได้รับความเสียหายจากการกระทำ
ละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐ ราย (นาย/นาง/นายสาว) _____
ตำแหน่ง _____ สังกัด (ส่วน/กอง/ชุด) _____
กรม/สำนักงาน _____ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. ชื่อเรื่องจริง _____

_____

_____

_____

_____

๒. ข้าพเจ้ามีความประสงค์ขอให้ กรม/สำนักงาน _____
ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายให้แก่ข้าพเจ้า โดยมีรายละเอียดความเสียหายตามจริง ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ค่าเสียหายต่อร่างกายและชีวิต

(๑) ค่ารักษาพยาบาล จำนวน _____ บาท
(๒) ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาทดแทนได้ระหว่างเจ็บป่วย จำนวน _____ บาท
(๓) ค่าขาดหรือขาดการสูญเสียหรือระงับ หรือสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานหรือระงับหรือส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนหรือร่างกาย จำนวน _____ บาท
(๔) ค่าลงศพและค่าใช้จ่ายอื่นในการจัดการศพ จำนวน _____ บาท
(๕) ค่าขาดไปอุปการะ จำนวน _____ บาท

ส่วนที่ ๒ ค่าเสียหายต่อทรัพย์สิน (ระบุทรัพย์สินที่เสียหาย)

(๑) _____ จำนวน _____ บาท
(๒) _____ จำนวน _____ บาท
(๓) _____ จำนวน _____ บาท

ส่วนที่ ๓ ค่าเสียหายอื่น ๆ

(๑) _____ จำนวน _____ บาท
(๒) _____ จำนวน _____ บาท
(๓) _____ จำนวน _____ บาท

รวมเป็นค่าเสียหายทั้งสิ้นจำนวน _____ บาท (_____)

๓. หลักฐานประกอบการพิจารณา

สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประชาชน หรือสำเนาบัตรประชาชนของผู้ยื่นคำขอ
ที่หน่วยงานของรัฐออกให้

สำเนาทะเบียนบ้าน และสำเนาใบมรณะบัตรของผู้เสียชีวิต (กรณีผู้เสียชีวิต
เป็นค่าขอเสียชีวิต)

หลักฐานการมรณะ (กรณีผู้ยื่นคำขอเป็นผู้มรณะหรือผู้เสียชีวิต)

หลักฐานการรับรองบุตร (กรณีผู้ยื่นคำขอเป็นบุตรนอกสมรสของผู้เสียชีวิต)

หลักฐานการจดทะเบียนและหรือสำนักงานการทะเบียนสมรสของคู่สมรส (ถ้ามี)

ค่าพิพาททางคดีหรือเรื่อง (ถ้ามี)

หลักฐานการรักษาพยาบาล (กรณีขอให้ชดใช้ค่ารักษาพยาบาล)

หลักฐานที่แพทย์รับรองให้หยุดพักตัว (กรณีขอให้ชดใช้ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาทดแทนได้
ระหว่างเจ็บป่วย)

หลักฐานทางการเงินหรือว่า ผู้เสียหายต้องสูญเสียอวัยวะ ตกเป็นผู้พิการหรือ
ผู้ทุพพลภาพ (กรณีขอค่าชดเชยการสูญเสียอวัยวะหรือสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานหรือระงับหรือส่วนใด
ส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนหรือร่างกาย)

หลักฐานเกี่ยวกับรายได้ของผู้เสียชีวิต (กรณีขอให้ชดใช้ค่าขาดไปอุปการะ)

หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันค่าเสียหายที่ยื่นคำขอ _____

๔. ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ได้รับขอต่อหน่วยงาน
ของรัฐมีค่าไม่เกินสมควรและเป็นค่าเสียหายที่เกินสมควร
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ลงชื่อ _____ (ผู้เสียหาย)
วันที่ _____

ที่มา : หนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค ๐๔๑๐.๒/ว ๑๒ เรื่อง การกำหนดแบบคำขอและแนวทางการดำเนินการกรณีบุคคลภายนอกยื่นคำขอให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่

ของหน่วยงานของรัฐก็ให้มีสิทธิร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งผลการวินิจฉัย

ให้หน่วยงานของรัฐพิจารณาคำขอที่ได้รับตามวรรคหนึ่งให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน หากเรื่องใดไม่อาจพิจารณาได้ทันในกำหนดนั้น จะต้องรายงานปัญหาและอุปสรรคให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดหรือกำกับหรือควบคุมดูแลหน่วยงานของรัฐแห่งนั้นทราบและขออนุมัติขยายระยะเวลาออกไปได้ แต่รัฐมนตรีดังกล่าวจะพิจารณาอนุมัติให้ขยายระยะเวลาให้อีกได้ไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน”

^{๒๕}หนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค ๐๔๑๐.๒/ว ๑๒ เรื่อง การกำหนดแบบคำขอและแนวทางการดำเนินการกรณีบุคคลภายนอกยื่นคำขอให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ ลงวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

(๒) หน่วยงานของรัฐได้รับคำขอแล้วให้ออกใบรับคำขอให้แก่ผู้ยื่นคำขอ เพื่อเป็นหลักฐานว่าผู้เสียหายได้ยื่นคำขอ ณ วัน เดือน ปีใด ทั้งนี้ ตามแบบ “ใบรับคำขอ” ที่กระทรวงการคลังกำหนด

● แบบใบรับคำขอ

ใบรับคำขอ

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว) ..... ตำแหน่ง.....
 หน่วยงาน ..... ได้รับคำขอให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย
 กรณีเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อบุคคลภายนอกของ (นาย/นาง/นางสาว).....
 เลขที่รับ ..... ลงวันที่ .....ไว้เรียบร้อยแล้ว
 โทร. ติดต่อสอบถาม .....

ที่มา : หนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค ๐๔๑๐.๒/ว ๑๒ เรื่อง การกำหนดแบบคำขอและแนวทางการดำเนินการกรณีบุคคลภายนอกยื่นคำขอให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่

(๓) หน่วยงานของรัฐจะต้องรีบดำเนินการพิจารณาคำขอของผู้เสียหายโดยเร็ว ซึ่งขั้นตอนและวิธีพิจารณาคำขอของผู้เสียหาย เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งจะต้องพิจารณาทุกขั้นตอนให้แล้วเสร็จอย่างช้าภายใน ๑๘๐ วัน นับแต่รับคำขอจากผู้เสียหาย แต่ถ้าไม่อาจพิจารณาให้เสร็จตามเวลาดังกล่าว ให้หน่วยงานของรัฐรายงานปัญหาและอุปสรรคให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดหรือกำกับหรือควบคุมดูแลหน่วยงานของรัฐแห่งนั้นทราบเพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาพิจารณาออกไปได้ โดยรัฐมนตรีดังกล่าวจะอนุมัติให้ขยายระยะเวลาอีกได้ไม่เกิน ๑๘๐ วัน (พ.ร.บ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ มาตรา ๑๑ วรรคสอง^{๒๖})

^{๒๖} พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๑๑ บัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๑๑ ในกรณีที่ผู้เสียหายเห็นว่า หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๕ ผู้เสียหายจะยื่นคำขอต่อหน่วยงานของรัฐให้พิจารณาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดแก่ตนก็ได้ ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องออกใบรับคำขอให้ไว้เป็นหลักฐานและพิจารณาคำขอนั้นโดยไม่ชักช้า เมื่อหน่วยงานของรัฐมีคำสั่งเช่นใดแล้ว หากผู้เสียหายยังไม่พอใจในผลการวินิจฉัยของหน่วยงานของรัฐก็ให้มีสิทธิร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งผลการวินิจฉัย

ให้หน่วยงานของรัฐพิจารณาคำขอที่ได้รับตามวรรคหนึ่งให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน หากเรื่องใดไม่อาจพิจารณาได้ทันในกำหนดนั้น จะต้องรายงานปัญหาและอุปสรรคให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดหรือกำกับหรือควบคุมดูแลหน่วยงานของรัฐแห่งนั้นทราบและขออนุมัติขยายระยะเวลาออกไปได้ แต่รัฐมนตรีดังกล่าวจะพิจารณาอนุมัติให้ขยายระยะเวลาให้อีกได้ไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน”

(๔) ออกคำสั่งแจ้งผลการพิจารณา เมื่อหน่วยงานของรัฐที่ได้รับคำขอและดำเนินการพิจารณาคำขอตามหลักเกณฑ์ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ แล้ว ต้องจัดทำคำสั่งแจ้งให้ผู้เสียหายที่มีคำขอทราบด้วย ซึ่งคำสั่งแจ้งผลการพิจารณาดังกล่าวต้องปฏิบัติตามแบบการจัดทำคำสั่งทางปกครอง

(๕) กรณีที่ผู้เสียหายไม่พอใจในผลการพิจารณา ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้โดยตรง (พ.ร.บ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ มาตรา ๑๑^{๒๗} ประกอบกับมาตรา ๑๕^{๒๘})

๖. การเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ในกรณีที่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่กระทำความละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หน่วยงานของรัฐจะต้องเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่หน่วยงานของรัฐได้จ่ายแก่ผู้เสียหายไปแล้ว (กรณีเจ้าหน้าที่กระทำความละเมิดต่อบุคคลอื่น) หรือเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่หน่วยงานของรัฐ (กรณีเจ้าหน้าที่กระทำความละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ) ได้ ๒ วิธี คือ การใช้มาตรการบังคับทางปกครองและการฟ้องคดีต่อศาล

๖.๑ การใช้มาตรการบังคับทางปกครอง ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐและหรือกระทรวงการคลังเห็นว่าเจ้าหน้าที่ผู้กระทำความละเมิดพึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หน่วยงานของรัฐอาจมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องชำระเงินให้แก่ทางราชการเพื่อชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ คำสั่งดังกล่าวจึงเป็น “คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน” ตามมาตรา ๖๓/๗ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙^{๒๙} ดังนั้น หากถึงกำหนดชำระเงินแล้วไม่มีการชำระโดยถูกต้องครบถ้วน เจ้าหน้าที่จะต้องมีหนังสือเตือนให้ผู้นั้นชำระภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่ต้องไม่น้อยกว่า ๗ วัน ถ้าไม่มีการปฏิบัติตามคำเตือน เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยยึดหรืออายัดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ผู้นั้นและขายทอดตลาด

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน

^{๒๘} พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๑๔ บัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๑๔ เมื่อได้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นแล้ว สิทธิร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามมาตรา ๑๑ ให้ถือว่าเป็นสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง”

^{๒๙} พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๖๓/๗ บัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๖๓/๗ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่มีคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน ถ้าถึงกำหนดแล้วไม่มีการชำระโดยถูกต้องครบถ้วน ให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองมีหนังสือเตือนให้ผู้นั้นชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ถ้าไม่มีการปฏิบัติตามคำเตือน เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้นั้นและขายทอดตลาดเพื่อชำระเงินให้ครบถ้วนได้

เพื่อนำมาชำระเงินให้ครบถ้วน ส่วนขั้นตอนและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการยึด การอายัด และการขายทอดตลาดทรัพย์สินให้เป็นตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ หมวด ๒/๑ การบังคับทางปกครอง (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒^{๓๐}) ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจออกคำสั่งใช้มาตรการบังคับทางปกครอง สำหรับคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงินให้แก่เจ้าหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งใช้มาตรการบังคับทางปกครองและการแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๖๒ สำหรับกรณีของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา คือ เลขาธิการวุฒิสภา ในฐานะผู้บริหารหน่วยงานอื่นของรัฐ ตามข้อ ๑ (๕) ประกอบกับข้อ ๒^{๓๑} ของกฎกระทรวงดังกล่าว

๖.๒. การฟ้องคดีต่อศาล ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐเรียกให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบใช้คำสั่งใหม่ทดแทนให้แก่ทางราชการแล้ว แต่เจ้าหน้าที่นั้นไม่ยอมชดใช้คำสั่งใหม่ทดแทนแก่ทางราชการ และหน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์ที่จะใช้มาตรการบังคับทางปกครองดังกล่าวข้างต้น หน่วยงานของรัฐก็อาจฟ้องเจ้าหน้าที่ผู้ยื่นต่อศาลเพื่อไล่เบี้ยหรือเรียกให้ชดใช้คำสั่งใหม่ทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐได้ ซึ่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้กำหนดอายุความในการไล่เบี้ยและใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลเพื่อเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดชดใช้คำสั่งใหม่ทดแทนไว้ในมาตรา ๙ และมาตรา ๑๐^{๓๒} เป็นการเฉพาะแตกต่างจากอายุความละเมิดทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

^{๓๐} พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๖๙ ก เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒

^{๓๑} กฎกระทรวงกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งใช้มาตรการบังคับทางปกครองและการแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑ (๕) และข้อ ๒ กำหนดไว้ ดังนี้

“ข้อ ๑ การออกคำสั่งใช้มาตรการบังคับทางปกครองสำหรับคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน ให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑).....๑)๑

(๕) ผู้บริหารหน่วยงานอื่นของรัฐ ในกรณีที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐ

๑).....๑)๑

ข้อ ๒ ในกรณีที่รัฐมนตรี หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามข้อ ๑ เป็นผู้ทำคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ชำระเงิน ให้รัฐมนตรี หรือเจ้าหน้าที่ แล้วแต่กรณี เป็นผู้ที่มีอำนาจออกคำสั่งใช้มาตรการบังคับทางปกครอง”

^{๓๒} พระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๙ และมาตรา ๑๐ บัญญัติไว้ ดังนี้

“มาตรา ๙ ถ้าหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ได้ใช้คำสั่งใหม่ทดแทนแก่ผู้เสียหาย สิทธิที่จะเรียกให้อีกฝ่ายหนึ่งชดใช้คำสั่งใหม่ทดแทนแก่ตน ให้มีกำหนดอายุความหนึ่งปีนับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ได้ใช้คำสั่งใหม่ทดแทนนั้นแก่ผู้เสียหาย

มาตรา ๑๐ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่เป็นผู้กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานของรัฐที่ผู้นั้นอยู่ในสังกัดหรือไม่ ถ้าเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ การเรียกร้องคำสั่งใหม่ทดแทนจากเจ้าหน้าที่ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ถ้ามิใช่การกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๖.๒.๑ อายุความไล่เบียด มาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ บัญญัติอายุความในการใช้สิทธิไล่เบียดไว้ว่า “ถ้าหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย สิทธิที่จะเรียกให้อีกฝ่ายหนึ่งชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนให้มีกำหนดอายุความหนึ่งปีนับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นแก่ผู้เสียหาย” ซึ่งอาจแยกผู้ใช้สิทธิไล่เบียดได้ ๒ ประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง เจ้าหน้าที่ใช้สิทธิไล่เบียด เป็นกรณีที่หน่วยงานของรัฐจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งการกระทำละเมิดนั้นไม่ได้เกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง แต่เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น เจ้าหน้าที่ที่กระทำละเมิดได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปก่อนแล้ว เจ้าหน้าที่ดังกล่าวก็ชอบที่จะได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนนั้นคืนจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งกรณีนี้เจ้าหน้าที่จะใช้สิทธิไล่เบียดคืนจากหน่วยงานของรัฐต้องดำเนินการภายใน ๑ ปี นับแต่เจ้าหน้าที่ได้ชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย

ประการที่สอง หน่วยงานของรัฐใช้สิทธิไล่เบียด เป็นกรณีที่หน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่แก่ผู้เสียหายไปแล้ว และจากการพิจารณาปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ดังกล่าวกระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และได้กำหนดจำนวนเงินซึ่งเจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ แล้ว หน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการไล่เบียดจากเจ้าหน้าที่ หากเจ้าหน้าที่ยังไม่ชดใช้และหน่วยงานของรัฐประสงค์จะใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาล จะต้องฟ้องคดีต่อศาลภายใน ๑ ปี นับแต่หน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย

๖.๒.๒ อายุความเรียกร้องของหน่วยงานของรัฐต่อเจ้าหน้าที่ มาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ ได้กำหนดอายุความที่หน่วยงานของรัฐจะใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลเรียกให้เจ้าหน้าที่ที่กระทำละเมิดรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่หน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะการกระทำละเมิดดังกล่าวเจ้าหน้าที่จะกระทำในการปฏิบัติหน้าที่หรือนอกเหนือการปฏิบัติหน้าที่ก็ตาม หน่วยงานของรัฐจะต้องฟ้องคดีต่อศาลเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ดังนี้

สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหน้าที่ทั้งสองประการตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดอายุความสองปีนับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวเจ้าหน้าที่ผู้จะพึงชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และกรณีที่หน่วยงานของรัฐเห็นว่าเจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่ต้องรับผิด แต่กระทรวงการคลังตรวจสอบแล้วเห็นว่าต้องรับผิด ให้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนนั้นมีกำหนดอายุความหนึ่งปี นับแต่วันที่หน่วยงานของรัฐมีคำสั่งตามความเห็นของกระทรวงการคลัง”

(๑) อายุความ ๒ ปี กรณีที่เกิดความเสียหายต่อหน่วยงานของรัฐ ซึ่งหน่วยงานของรัฐได้แต่งตั้งกรรมการสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และหัวหน้าหน่วยงานของรัฐ ได้พิจารณาและมีคำวินิจฉัยสั่งการว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีเจ้าหน้าที่รายหนึ่งหรือหลายราย จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น ถือว่าวันที่หัวหน้าหน่วยงานของรัฐได้พิจารณาวินิจฉัยสั่งการ ดังกล่าวนั้นเป็นวันที่หน่วยงานของรัฐรู้ถึงการกระทำละเมิดและรู้ตัวเจ้าหน้าที่ผู้พึงต้องชดใช้ ค่าสินไหมทดแทน อันเป็นวันเริ่มนับอายุความที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหน้าที่ ที่กระทำละเมิดภายในกำหนดอายุความ ๒ ปีดังกล่าว สาเหตุที่กฎหมายได้กำหนดอายุความไว้ ยาวกว่าอายุความละเมิดทั่วไป เนื่องจากภายหลังจากที่หน่วยงานของรัฐได้มีคำวินิจฉัยในเรื่อง ดังกล่าวแล้ว หน่วยงานของรัฐจะต้องรายงานให้กระทรวงการคลังตรวจสอบและมีความเห็น เสียก่อน โดยที่หน่วยงานของรัฐจะดำเนินการเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนทันทีไม่ได้ กรณีจึงต้องกำหนดอายุความให้ยาวกว่าอายุความละเมิดทั่วไป

(๒) อายุความ ๑ ปี กรณีที่หัวหน้าหน่วยงานของรัฐได้พิจารณา และวินิจฉัยว่าการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่นั้น เจ้าหน้าที่ไม่ต้องรับผิดชอบเนื่องจากไม่เป็นการกระทำ โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง แต่เมื่อรายงานให้กระทรวงการคลังตรวจสอบแล้ว กระทรวงการคลังเห็นว่า เจ้าหน้าที่ที่กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ในความเสียหายที่เกิดขึ้น อายุความที่หน่วยงานของรัฐจะใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลเพื่อเรียกให้ เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีนี้มีอายุความ ๑ ปี และอายุความเริ่มนับ เมื่อหน่วยงานของรัฐมีคำสั่งตามความเห็นของกระทรวงการคลัง

รายละเอียดของเนื้อหาในบทความ “หลักความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่” ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ มุ่งหวังเพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักความรับผิดทางละเมิด ของเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ ให้แก่ เจ้าหน้าที่และบุคลากรของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาทั่วไป และเจ้าหน้าที่และบุคลากรซึ่งต้อง ปฏิบัติหน้าที่ราชการในเรื่องดังกล่าวเป็นเบื้องต้นเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ ต่อไป และแม้ว่าพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ จะกำหนดให้หน่วยงาน ของรัฐสามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยหรือเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ได้แต่เฉพาะกรณีที่เป็นกรกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และห้ามมิให้นำหลัก ความรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้กำหนดความรับผิด ของเจ้าหน้าที่ กรณีที่มีผู้ร่วมกระทำละเมิดหลายคน โดยความรับผิดของเจ้าหน้าที่แต่ละคนจะขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นกรณีก็ตาม แต่ก็เป็นการบัญญัติหลักกฎหมายเพื่อคุ้มครองเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ หน้าที่ราชการโดยสุจริต มิให้ต้องรับผิดชอบหรือมีภาระผูกพันในผลของละเมิดเกินกว่าส่วนที่ต้อง รับผิดชอบเท่านั้น อย่างไรก็ตาม กรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่อาจใช้สิทธิไล่เบี้ยหรือเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่

คดีใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ หน่วยงานของรัฐโดยผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ยังสามารถใช้มาตรการทางปกครองและวินัยข้าราชการในการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ราชการของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐได้ ดังนั้น เจ้าหน้าที่จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความระมัดระวัง มีความละเอียดรอบคอบ ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ และระเบียบของทางราชการ ตลอดจนคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัดด้วย เพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของรัฐและประโยชน์ของทางราชการต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือ

- จิต เศรษฐบุตร, “กฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวล”, วารสารนิติศาสตร์, เล่ม ๓ ตอน ๒ กันยายน ๒๕๑๔ : กรุงเทพมหานคร.
- ชูศักดิ์ ศิรินิล, ตำราประกอบการศึกษากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่งและลาภมิควรได้, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๖
- วารี นาสกุล,ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่งและลาภมิควรได้, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิบูลย์กิจการพิมพ์, ๒๕๔๔)
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง : หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง, แก้ไขเพิ่มเติม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘
- สุขุม ศุภนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิด, (พิมพ์ครั้งที่ ๓), กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๔๓
- สำนักงานศาลปกครอง, แนวคำวินิจฉัยคดีปกครองเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ : กรณีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ, กรุงเทพมหานคร, พ.เพรส, ๒๕๕๓.

เอกสารประกอบการบรรยาย

- ประนัย วณิชชานนท์, เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตร กฎหมายปกครองเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ : หลักปฏิบัติราชการที่ดีเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ และหน่วยงานของรัฐ, วันศุกร์ที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๓ ณ โรงแรม เอเชีย กรุงเทพฯ
- ฤทัย หงส์สิริ, เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตร กฎหมายปกครองเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ : หลักกฎหมายและสาระสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐ, วันพฤหัสบดีที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๓ ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพฯ

บทความ

- นายปกรณ์ นิลประพันธ์, สาระสำคัญของพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๘, <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=612> : เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ตุลาคม ๒๕๖๓.

การกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่

